

**מערכת החינוך בישראל
בשנים האחרונות: מבט על**

נחום בלס ויוסי שביט

מתוך "דוח מצב המדינה 2017"

ירושלים, טבת תשע"ח, דצמבר 2017

מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל

מרכז טאוב נוסד ב-1982 ביוזמתם של הרברט מ' סינגר, הנרי טאוב וארגון הג'וינט האמריקאי. המרכז ממומן באמצעות קרן צמיתה שהוקמה על ידי קרן הנרי ומרלין טאוב, קרן הרברט ונל סינגר, ג'ין וג'ון קולמן, קרן משפחת קולקר-סקסון-הלוק, קרן משפחת מילטון א' ורוזלין ז' וולף וארגון הג'וינט האמריקאי.

מרכז טאוב מעמיד בפני מקבלי ההחלטות המובילים בארץ ובפני הציבור הרחב תמונה כוללת, המשלבת בין הממדים החברתיים והכלכליים בהתוויית המדיניות הציבורית. הצוות המקצועי של המרכז וצוותי המדיניות הבין-תחומיים, הכוללים חוקרים בולטים בתחום באקדמיה ומומחים מובילים בתחומי המדיניות, עורכים מחקרים ומעלים חלופות למדיניות בנושאים חברתיים-כלכליים מרכזיים העומדים על סדר היום במדינה. המרכז מציג ניתוחים אסטרטגיים לטווח ארוך והערכות של חלופות למדיניות בפני הציבור ובפני מקבלי ההחלטות על ידי כתבות בתקשורת, תוכנית פרסומים פעילה, כנסים ופעילויות אחרות בישראל ובח"ל.

פרסום זה, ככל פרסומי המרכז, הוא על דעתם ואחריותם של מחבריו בלבד. אין בו כדי לחייב את המרכז, את חבר הנאמנים שלו, את עובדיו האחרים ואת התומכים בפעולותיו.

כתובת המרכז: רחוב האר"י 15, ירושלים
טלפון: 02-567-1818
פקס: 02-567-1919

דואר אלקטרוני: info@taubcenter.org.il
אתר אינטרנט: www.taubcenter.org.il

מערכת החינוך בישראל בשנים האחרונות: מבט על

נחום בלס ויוסי שביט*

במבוא זה יתוארו ההתפתחויות שעברו על מערכת החינוך בישראל בשנים האחרונות. מדברי ההסבר לתקציבים, ובעיקר מהחלקים העוסקים בדגשים, עולה בבירור ששני השרים האחרונים שעמדו בראש המשרד, שי פירון ונפתלי בנט, הדגישו את אותם יעדים: (1) צמצום פערים בתקצוב החינוך לשכבות ולמגזרים; (2) צמצום מספר התלמידים בכיתות; (3) הרחבת שיעור הלומדים מתמטיקה ברמה מוגברת (חמש יחידות); (4) הרחבת שיעור הלומדים בחינוך המקצועי-טכנולוגי.

פרק זה יוקדש בחלקו הראשון להצגת כמה נתוני רקע חשובים על מערכת החינוך, ובהמשכו לבחינת ההצלחה של משרד החינוך בהשגת היעדים שהציב. המקורות לנתוני הרקע הם אתרים ופרסומים רשמיים של משרד החינוך (ספרי התקציב, האתרים "במבט רחב" ו"שקיפות בתקציב"), הרשות הארצית למדידה והערכה, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (בעיקר השנתונים הסטטיסטיים), והפרסום השנתי של ה-OECD: *Education at a Glance*. לפני ניתוח ההצלחה בהשגת יעדים אלו יסקרו בקצרה שני נושאים העומדים ברקע הדברים: השינוי בהרכב אוכלוסיית התלמידים והשינוי בתקציב החינוך לתלמיד.

1. רקע

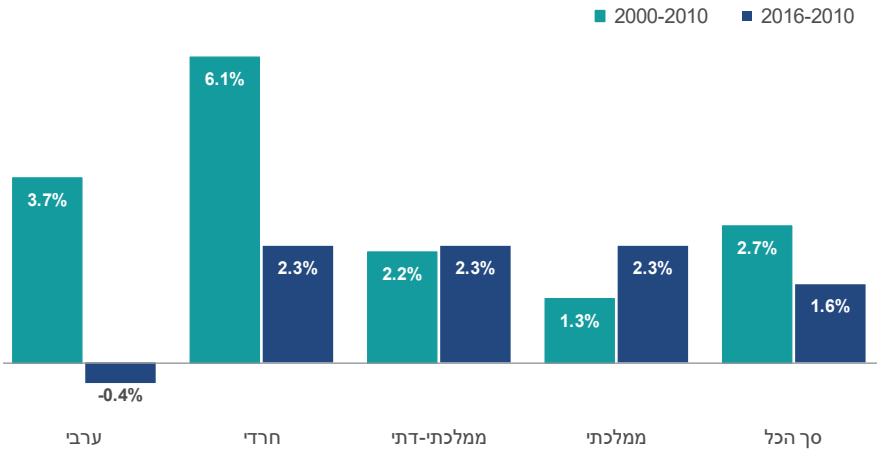
סוגיית השינויים במבנה הדמוגרפי של מערכת החינוך עלתה לדיון בפרסומים רבים של מרכז טאוב, לראשונה ב-2009 (חורב וקופ, 2009) ולאחר מכן מדי שנה כמעט. בעקבות נאום "ארבעת השבטים" שנשא נשיא המדינה ראובן ריבלין ב-2015 בכנס הרצליה קיבל הנושא מעמד בולט במרכז השיח הציבורי.

משך שנים רבות הדעה המקובלת בציבור ובקרב חוקרי הדמוגרפיה של מערכת החינוך הייתה שבשל ההבדלים הגדולים בשיעורי הפוריות בין מגזרי האוכלוסייה השונים, שיעור הגידול בקרב האוכלוסייה הערבית ובקרב חרדים גבוה בהשוואה לזה שבחינוך הממלכתי והממלכתי-דתי (חליחל, 2014). ואמנם, בין השנים 1960 ל-2000 גדל חלקן המשותף של האוכלוסייה החרדית ושל האוכלוסייה הערבית במערכת החינוך מ-15 אחוזים לכ-50 אחוזים (שם). אך הנתונים המוצגים בתרשים 1 מלמדים על שינוי אפשרי במגמה זו.

* נחום בלס, חוקר ראשי במרכז טאוב; פרופ' יוסי שביט, חוקר ראשי וי"ר תוכנית מדיניות החינוך במרכז טאוב; מופקד הקתדרה ע"ש ויינברג לחקר אי שוויון חברתי, החוג לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה באוניברסיטת תל אביב.

התרשים מציג את שיעורי השינוי הממוצעים לשנה במספר תלמידי כיתה א' לפי מגזר ופיקוח, בשתי תקופות: 2000–2010 ו-2016–2010. ניתן לראות בבירור שבתקופה הראשונה שיעורי הגידול תאמו את הדפוס המוכר, אבל בתקופה השנייה פני הדברים היו שונים: בקרב האוכלוסייה הערבית שיעור הגידול בקרב תלמידי כיתה א' התאפס ואף הפך שלילי, ובקרב האוכלוסייה החרדית הוא הצטמצם, ועתה אינו גדול עוד בהשוואה לשאר הקבוצות היהודיות.

תרשים 1. שיעורי שינוי שנתיים ממוצעים במספר תלמידי כיתה א' לפי מגזר וסוג פיקוח

מקור: נחום בלס ויוסי שביט, מרכז טאוב | נתונים: משרד החינוך, אתר שקיפות תקציבית

בשנים 2000–2016 גדל תקציב משרד החינוך ב-86 אחוזים במחירים קבועים. מספר עובדי ההוראה בבתי הספר גדל ב-55 אחוזים, מספר הכיתות ב-34 אחוזים, ואילו מספר התלמידים בבתי הספר גדל ב-30 אחוזים בלבד (לוח 1).

לוח 1. נתוני יסוד במערכת החינוך

עלייה בין 2000 ל-2016	2016	2000	
86%	39	21	תקציב מאושר במחירים ריאליים (במיליארדי שקלים)
55%	161	104	עובדי הוראה (באלפים)
34%	4,733	3,543	מספר כיתות
30%	1,694	1,305	מספר תלמידים (באלפים)

מקור: משרד החינוך, אתר במבט רחב | עיבוד נתונים: נחום בלס ויוסי שביט, מרכז טאוב

תוספות התקציב העיקריות שניתנו למערכת החינוך בשנים אלו הן תוצאה של כמה התפתחויות. החשובות שבהן היו הסכמי השכר "אופק חדש" ו"עוז לתמורה", ההחלטה בדבר יישום מלא של חוק חינוך חינוך בגנים לגילאי 3-4, פתיחת מסגרות צהריים לגילאי 3-8, הוספת סיעת שנייה בגנים לגילאי 3-4 שבהם יותר מ-30 ילדים, תוספת שעות הוראה בכיתות א'-ג', וצמצום מספר התלמידים בכיתה (בלס, 2016). הגידול הריאלי בתקציב בא לידי ביטוי בהגדלת שעות התקן לתלמיד, בצמצום מספר התלמידים בכיתות ובעלייה בשכר המורים. ישראל היא מהמדינות הבודדות בקרב מדינות ה-OECD שבהן הגידול הריאלי בתקציב לתלמיד עולה על הממוצע בארגון. למרות זאת, חלקה של ההוצאה הלאומית לחינוך מתוך התמ"ג לא השתנה מהותית (הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2017), וגודל התקציב הריאלי לתלמיד עדיין נמוך בצורה ניכרת מהממוצע ב-OECD.

2. הערכת המדיניות

בסעיף זה תבחן מידת ההצלחה של משרד החינוך בהגשמת היעדים שהציב לעצמו.

צמצום פערים בתקצוב החינוך

האמצעי המרכזי של המשרד המיועד לצמצום הפערים הוא התוכנית לתקצוב דיפרנציאלי שהשר פירון הכריז עליה בנובמבר 2014, ימים ספורים לפני שפרש מתפקידו. יתרוניתה וחסרונותיה של התוכנית תוארו בהרחבה ב"דוח מצב המדינה" לפני שנתיים (בלס, 2015) ובבלוג שפורסם באתר מרכז טאוב (בלס, 2016א). כיום, שלוש שנים לאחר ההכרזה על התוכנית, כבר אפשר להתחיל לבחון את תוצאותיה.¹

בהיבט של היקף תקציבי, התוכנית רחוקה מרחק ניכר מהיעד שהוכרז עליו בתחילה: הגדלת היקף התקציב המוקצה להעדפה מתקנת במיליארד שקלים (150 אלף שעות שבועיות).² בין תשע"ד לתשע"ו נוספו לתקציב הכולל (שכר מורים ורכיבי הוצאה אחרים) של החינוך היסודי הרשמי 878 מיליון שקלים, מתוכם נוספו לתלמידים בשני חמישוני הטיפוח הנמוכים 215 מיליון שקלים בלבד (24 אחוזים);³ בחטיבת הביניים סך התוספת היה 600 מיליון שקלים, מהם 172 מיליון שקלים לשני החמישוני הנמוכים (29 אחוזים).⁴ כפי שאפשר לראות בלוח 2, השינויים שחלו מאז 2014 היטיבו לרוב עם התלמידים בבתי הספר המבוססים יותר מאשר עם התלמידים בבתי הספר המשרתים אוכלוסיות חלשות, בכל רמות החינוך.

1 בחינת הישגים מתייחסת, למעשה, רק לשנתיים, היות שהנתונים האחרונים הם ל-2016.

2 ראו משרד החינוך (2014).

3 חמישוני טיפוח של בתי ספר מוגדרים על פי מדד הטיפוח של בתי הספר, דהיינו, בתי ספר מחולקים לחמש קבוצות על פי ההרכב החברתי-כלכלי של תלמידיהם.

4 החישוב מתבסס על נתוני אתר השקיפות התקציבית של משרד החינוך, ומתייחס לתקצוב לתלמיד בבית הספר היסודי במסדות חינוך רשמיים.

לוח 2. השינוי בתקציב לתלמיד ביסודי ובחטיבות הביניים (בחינוך הרשמי) ובחטיבה העליונה (בכלל המערכת), לפי חמישוני טיפוח

ממוצע	חלש	חלש- בינוני	בינוני	בינוני-חזק	חזק	
						יסודי
1.12%	1.08%	1.08%	1.12%	1.17%	1.14%	2012–2014
1.09%	1.05%	1.05%	1.10%	1.13%	1.11%	2014–2016
						חט"ב
1.11%	1.14%	1.16%	1.05%	1.12%	1.09%	2012–2014
1.12%	1.16%	1.01%	1.16%	1.09%	1.21%	2014–2016
						חט"ע
1.13%	1.11%	0.98%	1.22%	1.12%	1.22%	2012–2014
1.18%	1.19%	1.16%	1.18%	1.16%	1.18%	2016–2016

מקור: נחום בלס ויוסי שביט, מרכז טאוב

נתונים: משרד החינוך, אתר שקיפות תקציבית

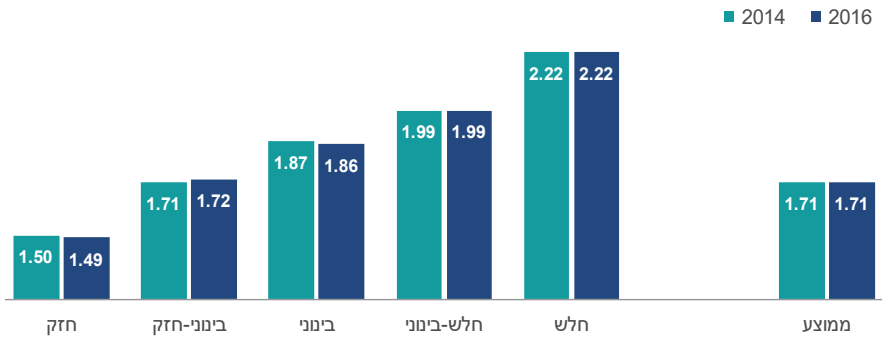
היות שהתוכנית מתייחסת לשעות הוראה, את הביטוי לשינוי שחל בעקבות ההכרזה על תקן דיפרנציאלי לתלמיד אפשר להעריך גם במונחים של השינוי בשעות השבועיות לתלמיד בהשוואה לשנת 2014, שנת ההכרזה על התוכנית.

תרשימים 2 ו-3 מציגים את מספר השעות השבועיות לתלמיד בבתי הספר היסודיים ובחטיבות הביניים בחינוך הרשמי, לפי חמישוני טיפוח. בחינוך היסודי העברי השינוי הוא מינורי. בתי הספר שנהנו מהשינוי השתייכו לחמישון החלש ביותר, ובהם התקציב הממוצע לתלמיד עלה בשיעור קטן מאוד. בחינוך הערבי בתי הספר בשלושת החמישונים הנמוכים נהנו מגידול ממוצע של 3 עד 5 אחוזים בהקצאת שעות לתלמיד, ואילו בחמישון הרביעי, שבתי ספר ערביים מעטים בלבד משתייכים אליו, חלה ירידה קלה. ואולם מספר השעות לתלמיד בחינוך הערבי בכל החמישונים עדיין נמוך מאוד ממספר השעות לתלמיד בחינוך היהודי.

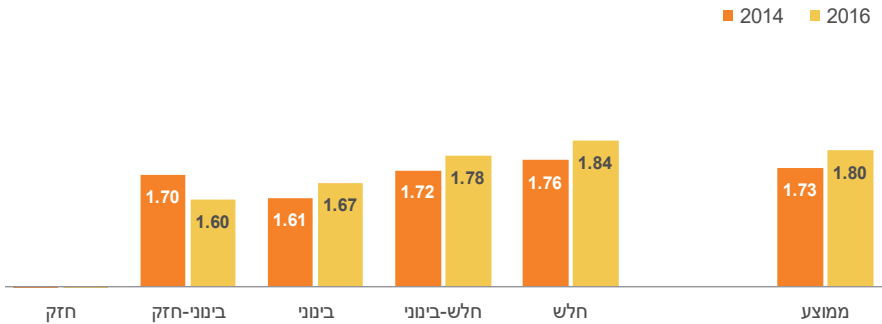
בחטיבת הביניים העלייה במספר השעות לתלמיד הייתה קטנה, והיא ניכרה יותר בחינוך הערבי מאשר בעברי. עם זאת, הפער בין המגזרים בכל חמישון נותר משמעותי – בעיקר בקרב שני החמישונים הנמוכים, שבהם מרוכזים רוב בתי הספר הערביים.

תרשים 2. שעות שבועיות לתלמיד בבתי ספר יסודיים לפי מגזר וחמישון טיפוח

חינוך עברי

חינוך ערבי

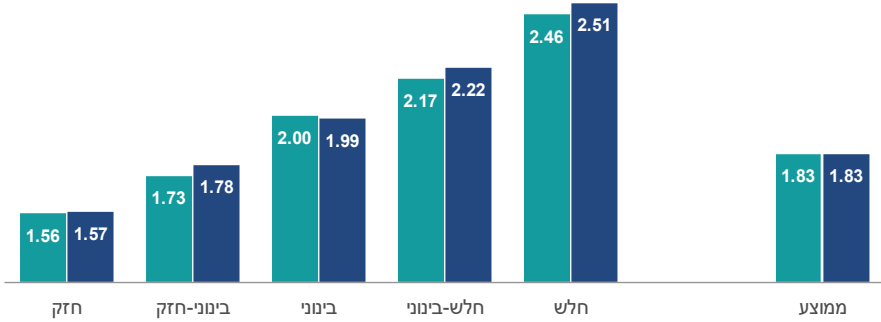

מקור: נחום בלס ויוסי שביט, מרכז טאוב
נתונים: משרד החינוך, אתר שקיפות תקציבית

תרשים 3. שעות שבועיות לתלמיד בחטיבות הביניים
לפי מגזר וחמישון טיפוח

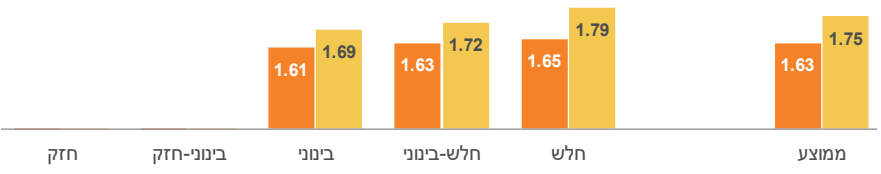
חינוך עברי

■ 2014 ■ 2016

חינוך ערבי

■ 2014 ■ 2016

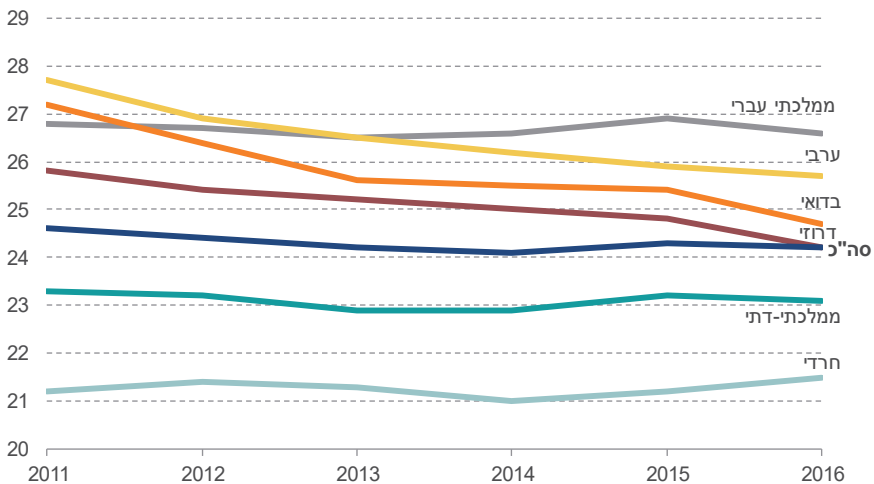
מקור: נחום בלס ויוסי שביט, מרכז טאוב
נתונים: משרד החינוך, אתר שקיפות תקציבית

צמצום מספר התלמידים בכיתות

סוגיית גודל הכיתה אינה יורדת מסדר היום החינוכי זה כמה שנים, וגם חוקרים במרכז טאוב עוסקים בה לא מעט (בלס, 2008; פניגר ושבִיט, 2011; שפיר, בלנק ושבִיט, 2016). בדברי ההסבר לתקציב משרד החינוך לשנים 2017–2018 נאמר שבשנת תשע"ד הוחל בהורדת המספר המקסימלי של תלמידים בכיתה מ-40 ל-32, בהתחשב במדד הטיפוח של בית הספר. בפועל החליט השר בנט שבד בבד עם המהלך הכללי יוחל מיד גם בהצבת הרף המקסימלי למספר התלמידים בכיתה על 34 תלמידים בכיתה א', ומדי שנה תתווסף למהלך דרגת כיתה נוספת. החלטה זאת היא בעייתית משתי בחינות: ראשית, היא מציבה רף עליון של 34 תלמידים לכיתה במקום 32 כפי שהממשלה החליטה בעבר; ושנית, היא מתייחסת לכלל בתי הספר, ללא התחשבות במדד הטיפוח שלהם.

מבדיקת בתי הספר היסודיים לפי מגזר וסוג פיקוח עולה בבירור שאמנם בין 2011 ל-2013 חל צמצום, גם אם בשיעורים קטנים, בכל המגזרים וסוגי הפיקוח (למעט החרדי), אך בין 2013 ל-2016 חלה עלייה מתונה בגודל כיתה בחינוך העברי, והאטה במגמת הצמצום בחינוך הערבי. במילים אחרות, בשנים שקדמו לקבלת ההחלטה הנוכחית על הצמצום מספר התלמידים הממוצע בכיתה ירד בקצב מהיר יותר מאשר לאחר קבלתה (תרשים 4).

תרשים 4. מספר התלמידים בכיתה בבתי הספר היסודיים החינוך הרגיל, לפי מגזר וסוג פיקוח

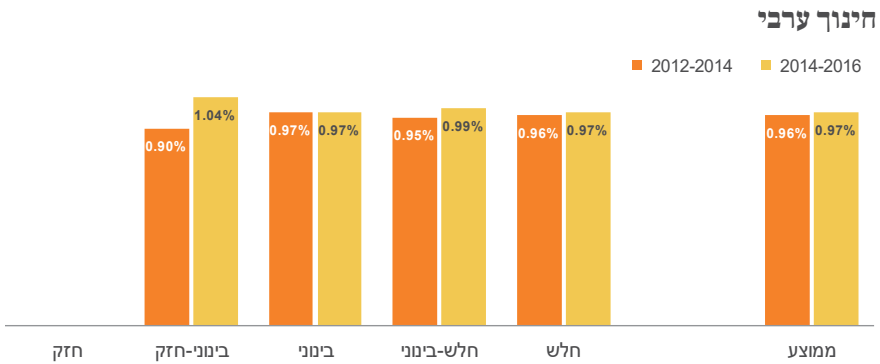
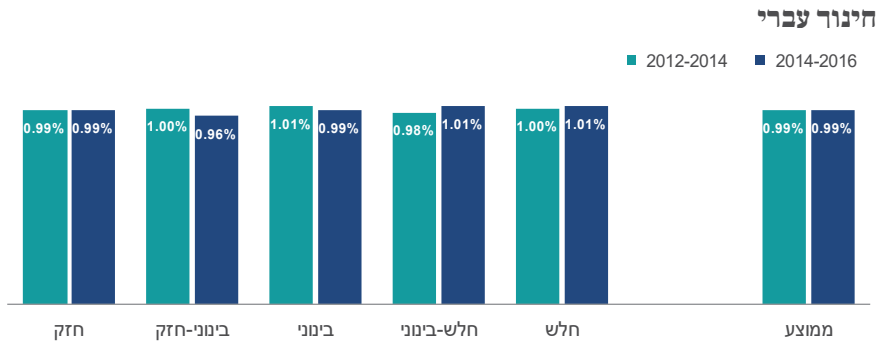

מקור: נחום בלס ויוסי שבִיט, מרכז טאוב | נתונים: משרד החינוך, אתר במבט רחב

כאשר בוחנים את השפעת המהלך על הפערים בין תנאי הלימוד של התלמידים בבתי הספר המבוססים לאלו של התלמידים בבתי הספר המשרתים אוכלוסיות חלשות, מתברר שדווקא בתי הספר המשרתים אוכלוסיות מבוססות הם שנהנו יותר מהמהלך לצמצום מספר התלמידים בכיתה (תרשימים 5 ו-6). בחינוך העברי בתי הספר המשרתים את האוכלוסייה החלשה ביותר כמעט לא חשו שינוי בעקבות היוזמה (השינוי היה פחות

מאחוז אחד, משום שכיתותיהם היו מלכתחילה קטנות יותר). אשר לחינוך הערבי, בחינוך היסודי בתי הספר המשרתים אוכלוסיות חלשות נהנו מהשינוי יותר מבתי הספר המבוססים יותר, אך לא במידה משמעותית. בחטיבות הביניים בחינוך העברי המצב הורע בבתי הספר המשרתים אוכלוסיות חלשות, והשתפר במקצת או נותר כשהיה בבתי הספר האחרים. בחטיבות הביניים בחינוך הערבי המצב השתפר רק במקצת. בסיכומו של דבר נראה שהרטוריקה בדבר צמצום מספר התלמידים בכיתה מתארת שיפור שהוא לעין ערוך רב יותר מהשיפור שהתקיים בפועל, והשיפור היה מכון לאו דווקא לאוכלוסיות החלשות ביותר.

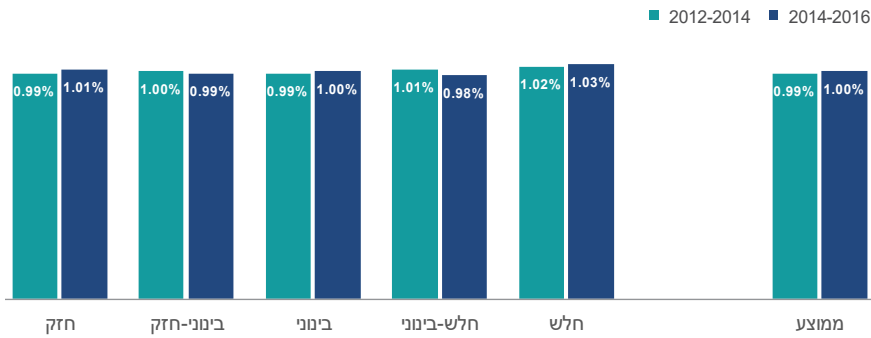
תרשים 5. שיעור הצמצום בגודל הכיתה בחינוך היסודי הרשמי לפי מגזר וחמישון טיפוח

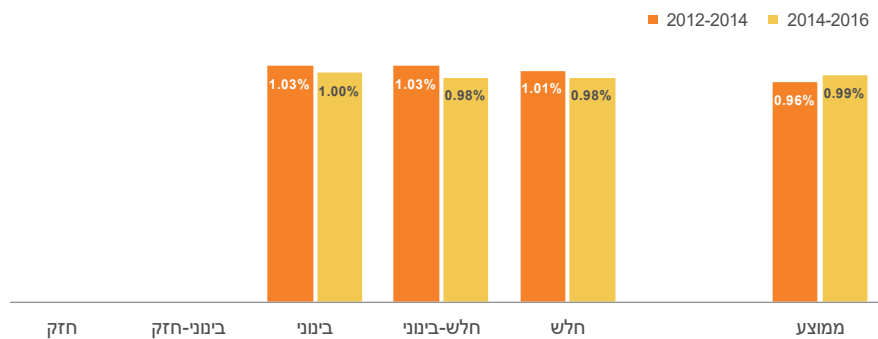
מקור: נחום בלס ויוסי שביט, מרכז טאוב
נתונים: משרד החינוך, אתר במבט רחב

תרשים 6. שיעור הצמצום בגודל הכיתה בחטיבות הביניים בחינוך הרשמי לפי מגזר וחמישון טיפוח

חינוך עברי

חינוך ערבי

מקור: נחום בלס ויוסי שביט, מרכז טאוב | נתונים: משרד החינוך, אתר במבט רחב

הגדלת שיעור הלומדים מתמטיקה ברמה מוגברת (חמש יחידות)

הגדלת שיעור הזכאים לתעודת בגרות הכוללת מתמטיקה ברמה של חמש יחידות היא אחד היעדים המרכזיים שסימנו שרי החינוך האחרונים, ובעיקר נפתלי בנט. השר בנט סבור שהירידה שחלה בשיעורם של בוגרי חמש יחידות מתמטיקה בין 2005 ל-2014 מסכנת את עתידה הכלכלי של ישראל, ומאמין כי השבת השיעור לקדמותו ואף שיפורו חיוניים לשמירה על מקומה של ישראל בחזית הטכנולוגיה העולמית ולהמשך צמיחתה הכלכלית. לשם כך הוא נקט כמה צעדים מרחיקי לכת: נוספו שעות להוראת מתמטיקה ותקנים למורים במקצוע, והועלה הבונוס האוניברסיטאי לתלמידי חמש יחידות במתמטיקה ל-30

נקודות. זאת ועוד, כדי להתמודד עם הרתיעה של תלמידים רבים מלימודים מוגברים בתחום נפרסה "רשת ביטחון", המבטיחה כי מי שלמד מתמטיקה ברמת חמש יחידות ולא עבר את הבחינה ייחשב כמי שעבר את הבחינה בארבע יחידות ויקבל תוספת של 20 נקודות.

תוצאות בחינות הבגרות בשנת הלימודים 2016 הראו כי צעדים אלו הניבו את התוצאות המקווות. בין 2014 ל-2016 שיעור הזכאים לבגרות בחמש יחידות מתמטיקה עלה מ-9.5 אחוזים ל-11.4 אחוזים מכלל הניגשים לבגרות. העלייה נראית כהישג חשוב, אך ייתכן שהיא נגרמה בחלקה משינוי בהרכב הדמוגרפי של אוכלוסיית תלמידי כיתה י"ב. בין 2005 ל-2014 ירד במקצת מספר התלמידים בחינוך הממלכתי והממלכתי-דתי, שהם המאגר העיקרי של הניגשים לבגרות בחמש יחידות במתמטיקה, ואילו מספר התלמידים במגזר החרדי והבדואי, שחלקם בקרב התלמידים הזכאים לבגרות ברמת חמש יחידות קטן, גדל בכ-7,500. נתון זה השתנה בצורה ניכרת בין 2014 ל-2016: מספר תלמידי כיתה י"ב בחינוך הממלכתי היהודי עלה בכ-3,500, ובחינוך הממלכתי דתי – בכ-1,400.⁵

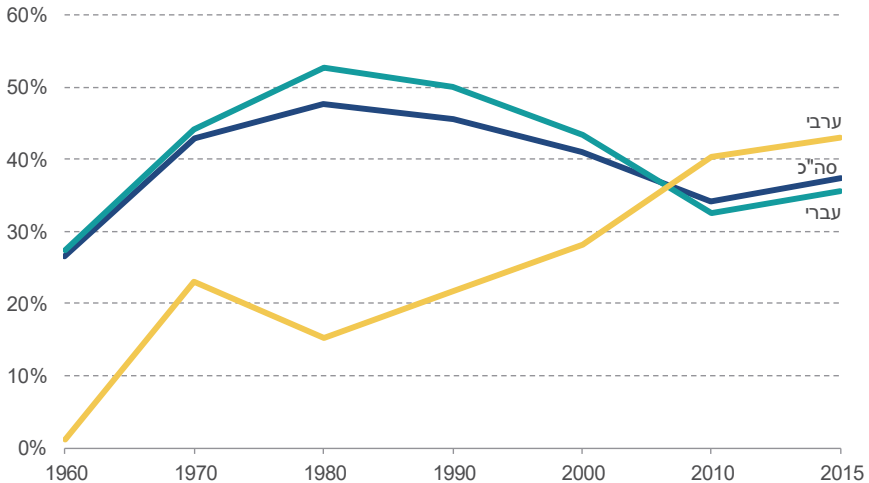
הגדלת שיעור הלומדים בחינוך המקצועי-טכנולוגי

לצד המאמץ להגדיל את שיעורי הלומדים מתמטיקה ברמת חמש יחידות הציבו לעצמם שני השרים ליעד להגדיל גם את חלקו של החינוך המקצועי-טכנולוגי, ואימצו את הסיסמה "השבת עטרת החינוך הטכנולוגי ליושנה".

כפי שרואים בתרשים 7, התפתחותו ההיסטורית של החינוך המקצועי-טכנולוגי נעה במסלולים שונים בחינוך העברי ובחינוך הערבי. בחינוך העברי הוא הגיע לשיאו מבחינת חלקו בחינוך העל-יסודי בשנות התשעים, עת מנה כ-50 אחוזים מתלמידי החטיבה העליונה, ומאז הוא ירד עד ל-32 אחוזים ב-2010. בחינוך הערבי, לעומת זאת, החינוך המקצועי-טכנולוגי צמח מ-21 אחוזים בשנות התשעים לכ-40 אחוזים ב-2010. מאז 2010, בזכות מאמצים גדולים של משרד החינוך, הוא עלה לכדי 35 אחוזים במגזר היהודי ולכ-43 אחוזים במגזר הערבי, ובסך הכל ל-37.4 אחוזים ב-2016. נראה כי זוהי עדות לשינוי מגמה בחלקו של החינוך המקצועי-טכנולוגי – מירידה לעלייה.

5 למרבה הצער אין בנמצא נתונים שיאפשרו לתקנן את שיעור השינוי במספר הניגשים לבחינות בגרות בחמש יחידות במתמטיקה (שיעורי הזכאים בכל סוג פיקוח ומגזר) בעבור שינויים דמוגרפיים מעין אלה.

תרשים 7. חלקם של התלמידים בחינוך המקצועי מכלל התלמידים בחינוך העל-יסודי

מקור: נחום בלס ויוסי שביט, מרכז טאוב

נתונים: אתר הלמ"ס

האם שינוי מגמה זה מעיד כי הושגו היעדים המוצהרים של משרד החינוך – להתאים את מבנה מערכת החינוך לצורכי המשק, ולהעניק לתלמידים שכיום אינם מגיעים לזכויות לבגרות כלים להשתלב בחיי הכלכלה והחברה בעתיד? שאלה זו עדיין פתוחה. הקושי לענות על השאלה כרוך במבנה החינוך המקצועי-טכנולוגי. בשנים 2011–2012 החינוך המקצועי-טכנולוגי כלל שילוב של כמה מסלולים: המסלול ההנדסי (כ-35 אחוזים מתלמידי החינוך המקצועי-טכנולוגי בכללותו), המיועד למעשה לתלמידים מצטיינים; המסלול הטכנולוגי (כ-45 אחוזים), המיועד ל"תלמידים רגילים" הניגשים לבחינות הבגרות ומצליחים בהן במידה רבה; והמסלול המקצועי (כ-20 אחוזים), שהוא המקבילה האמיתית למה שנחרט בזיכרון הישראלי הקולקטיבי כ"חינוך מקצועי" (ראו בלנק, שביט ויעיש, 2015). נוסף לכך פועלים כמה בתי ספר תעשייתיים בפיקוח משרד הכלכלה המשרתים את האוכלוסיות החלשות ביותר, ובהם כ-13.5 אלף תלמידים – פחות מ-4 אחוזים מכלל אוכלוסיית תלמידי החינוך העל-יסודי. מחקר מאוחר יותר (Krill, Moshe-Jantzis and Shavit, 2017) מצביע על מגמות דומות.

לפיכך, התייחסות כוללת לחינוך המקצועי-טכנולוגי שאינה מבחינה בין חלקיו מחטיאה את המטרה, והיא במידה רבה ריקה מתוכן מבחינה חינוכית, חברתית ואפילו כלכלית. כדי לתת מענה לשאלה שנשאלה לעיל יהיה צורך להמתין למחקרים מאוחרים יותר, שיבחנו באיזו מידה השתלבו בוגרי החינוך המקצועי-טכנולוגי של העשור השני של המאה ה-21 בחברה ובכלכלה.

סיכום

מן הסקירה שהוצגה בפרק זה עולה כי בשנים האחרונות חל גידול ניכר בתקציב החינוך בכלל, ובתקציב לתלמיד בפרט. האם גידול זה נוצל היטב להשגת היעדים שצוינו לעיל: צמצום פערי תקצוב בין קבוצות אוכלוסייה שונות, צמצום מספר התלמידים בכיתה, הרחבת שיעור הלומדים מתמטיקה ברמה מוגברת וגידול בחלקו של החינוך הטכנולוגי? התשובה לשאלה זאת מעורבת. בכל אחד מהיעדים אפשר להצביע על התקדמות מסוימת. ההוצאה לתלמיד גדלה בכל החמישונים, אולם היא גדלה יותר דווקא בחמישונים המבוססים; הצמצום העיקרי במספר התלמידים בכיתה נעשה בחינוך הערבי, אשר בו הכיתות היו גדולות מאוד בתחילת התקופה; אשר להגברת לימודי המתמטיקה, מדיווחי משרד החינוך עולה כי חלה עלייה במספר הלומדים, אך ייתכן שחלק ממנה מוסבר באמצעות הגידול במספר התלמידים בחינוך הממלכתי היהודי והממלכתי דתי; וחלקו של החינוך הטכנולוגי אמנם עלה במעט, אך ההתרחבות התרחשה בעיקר במסלול ההנדסי, שבו לומדים תלמידים בעלי נתונים קוגניטיביים חזקים ומרקע חברתי-כלכלי גבוה. האתגר העיקרי ממשיך להיות חלוקה שוויונית יותר של משאבי מערכת החינוך בין שכבות אוכלוסייה. מבחינה זאת השינויים שהתרחשו אינם מספיקים ונותרה עוד מלאכה רבה.

מקורות

בלנק כרמל, יוסי שביט ומאיר יעיש (2015), "ההסללה בחינוך התיכוני בישראל", בתוך אבי וייס ודב צ'רניחובסקי (עורכים), **דוח מצב המדינה - חברה, כלכלה ומדיניות 2015**, מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל, עמ' 435-413.

בלס, נחום (2008), **הקטנת גודל הכיתה: משמעויות תקציביות וחינוכיות**, מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל.

בלס, נחום (2015), "אי שוויון במערכת החינוך: מי מתנגד ומי נהנה מהפערים?" בתוך אבי וייס ודב צ'רניחובסקי (עורכים), **דוח מצב המדינה - חברה, כלכלה ומדיניות 2015**, מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל, עמ' 470-437.

בלס, נחום (2016א), **מי רוצה בשוויון בחינוך? בלוג חינוך**, מרכז טאוב.

בלס, נחום (2016ב), "בת מצווה לכוח המשימה הלאומי לקידום החינוך: מה השתנה?", בתוך אבי וייס (עורך), **דוח מצב המדינה - חברה, כלכלה ומדיניות 2016**, עמ' 138-104.

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (שנים שונות), **שנתון סטטיסטי לישראל**.

חורב, טוביה ויעקב קופ (עורכים) (2009), "מערכת החינוך", בתוך **הקצאת משאבים לשירותים חברתיים 2008**, מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל, עמ' 148-121.

חליחל, אחמד (2017), **פריון של נשים יהודיות בישראל לפי מידת הדתיות שלהן בשנים 2014-1979**, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, סדרת ניירות עבודה.

משרד החינוך (2014), **מהפך! חלוקת תקציבים צודקת במערכת החינוך יותר שעות לימוד לאוכלוסיות חלשות**, הודעה לעיתונות מיום 26 בנובמבר 2014.

משרד החינוך, **ספרי התקציב 2018-2017; 2016-2015; 2014-2013**.

משרד החינוך, **במבט רחב: מספרים על חינוך**.

משרד החינוך, מינהל כלכלה ותקציבים, **שקיפות בחינוך: תקציב**.

משרד החינוך, מינהל כלכלה ותקציבים, **שקיפות בחינוך: התמונה החינוכית**.

פניגר, יריב ויוסי שביט (2010), "המחיר הדמוגרפי: שיעורי הילודה והישגים במבחנים בינלאומיים", בתוך דן בן דוד (עורך), **דוח מצב המדינה - חברה, כלכלה ומדיניות 2010**, מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל, עמ' 272-263.

שפריר, רעות, יוסי שביט וכרמל בלנק (2016), "כל המוסיף - גורע? הקשר בין גודל הכיתה להישגים לימודיים בישראל", בתוך אבי וייס (עורך), **דוח מצב המדינה - חברה, כלכלה ומדיניות 2016**, עמ' 185-168.

OECD (2016), *Education at a Glance (various years): OECD Indicators*, OECD Publishing.

Krill, Zeev, Moran Moshe-Jantzis and Yossi Shavit (2017), *Vocational Secondary Education and Earnings in Israel*, Paper presented at the 2017 Meeting of RC28, New York.